

CRISIS I DEMOGRAFIA, CONSTANTÍ DURANT LA GUERRA DEL FRANCÈS

Manel Güell

No hi ha dubte que el pas per una guerra com la de Napoleó a Catalunya va resultar del tot traumàtic. Les ciutats, però també (o més) les viles i pobles de les conornades rurals, van patir els terribles efectes d'un exèrcit forassenyat dins de casa, que vivia sobre el territori, i es comportava amb una actitud prepotent i sense cap contemplació envers la població indígena.

QUARTER GENERAL DE L'ENEMIC

Constantí el 1808 tenia una població propera als 2.500 habitants, però quan acabà la contesa, el 1814, en tenia uns 2.275. Enlloc d'un creixement vegetatiu que en circumstàncies normals hauria pogut augmentar el nombre d'habitants un centenar i escaig, en va perdre dos de centenars. La vila està enclavada a pocs quilòmetres de l'urbs tarraconense, cosa per la qual, ha resultat esquitxada en totes les guerres en les quals Tarragona ha sofert expugnació. Durant la guerra dels Segadors, a mitjan segle XVII, va esdevenir quarter general del general francès La Mothe Houdancourt, que el 1641 assetjà Tarragona. El 1811, tornaven a ser els francesos els qui, novament, assetjaven la ciutat metropolitana, i la vila constantinenca allotjava Louis Gabriel Suchet, general en cap de l'exèrcit enemic.

La dinàmica d'un procés expugnatiu en aquells temps, requeria una enorme concentració d'homes rodejant i combatent la plaça assetjada. Aquesta gernació de gent, que en el cas del setge napoleònic de Tarragona es va traduir en l'aplec de més de 20.000 homes, s'havia de mantenir, beguda i menjada. El trajecte per fer arribar bastiments des de França, pel mig d'un país potes amunt, feréstec i hostil i encara per controlar del tot, era complicat; per mar, l'esquadra britànica imposava la seva llei. Així les coses, als napoleònics no els tocava altra cosa que viure sobre el territori, o sigui, depredar per les localitats més properes. Als recursos alimenticis, s'hi ajuntaven els materials. Les obres de setge demanaven l'erecció de parapets de circumval·lació quilomètrics, per tal de bloquejar la plaça amb mines i trinxeres que s'havien d'excavar

i consolidar amb taulons de fusta. El cas de l'expugnació tarragonina va ser especialment destacable, perquè els francesos s'hi van posar de debò, excavant fins a cinc quilòmetres d'obres fortificatives de circumval·lació al voltant de la plaça.

“Las primeras operaciones del enemigo para empezar el sitio de esta Plaza [Tgn], fueron sembrar el terror en las poblaciones de este campo, ahuyentando y dispersando a fusilazos á los habitantes de las pequeñas, saqueando y cometiendo en las casas solares todo género de iniquidad acostumbrada, apoderándose de todo género de víveres, ganado y demás artículos conducentes á su comodidad y á la obra que iban a emprender; a este fin derribaron un sin número de casas, llevándose las maderas de su construcción y hasta las tejas; obligaron á muchas gentes en calidad de presos a trabajar en las primeras obras de zapadores, donde algunos fueron víctimas de nuestros fuegos. Las poblaciones de primer orden fueron más respetadas, pero obligadas á entregar diariamente las miles raciones de pan, vino, cebada y otros artículos que consumían los 22.000 hombres de que se componía el ejército sitiador, exigiendo siempre duplicado por lo menos [...] todo a la fuerza y con amenazas de muerte”.

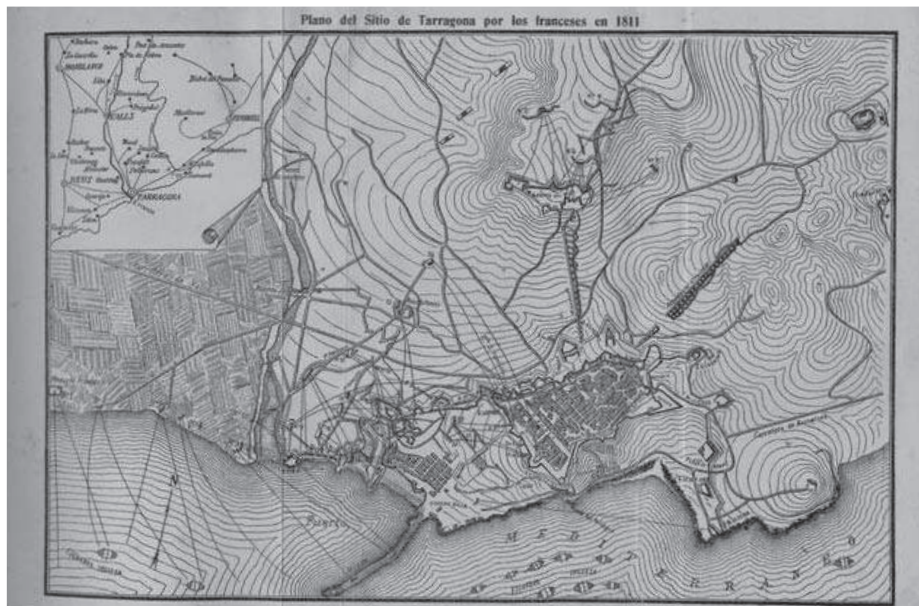

Fig. 1. Planol del setge de Tarragona pels francesos al 1811, a *El sitio de Tarragona por los franceses en 1811: (...) por el Exmo. Sr. D. Javier de Salas, General de Artillería*. Tipografía Castillo, Barcelona 1911. Cedit per la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona.

LES VÍCTIMES DOCUMENTADES

Hem de suposar que la vila de Constantí, la més propera a Tarragona, amb els seus 2.500 habitants seria considerada “*población de primer orden*”, apta per al drenatge sostingut a favor de la causa napoleònica, cosa que, d'altra banda, tampoc li

havia d'estalviar alguns ensurts. Ho sabem pels cronistes de l'època, que van deixar constància del tracte que va patir la població. Els més ben situats per poder-ho copsar eren els propis rectors de les parròquies, els quals aprofitaven algunes partides d'òbit per explicar la causa de la mort a mans dels impenitents militars gals. En el llibre d'òbits de la parròquia constantinenca, consten fins a vuit morts violentes el 1811, una el 1814 i dues més el 1815. Molts joves de la vila no van dubtar a acudir a Tarragona per defensar-la, lluitant frec a frec amb la resta de defensors, militars i civils. El doctor Antoni Bosch Cardellach, metge a Bràfim, convertit en improvisat cronista, assegurava que "En estos días [el paràgraf s'iniciava en 12 de juny] los franceses afusilaron por sospechas a 5 paysanos en Constantí, 3 en Nulles, 2 en Cabessas, 1 en Riera, 1 en Vilabella y otros en otros lugares. Era muy frecuente casi diario afusilar algunos en Reus". Aquesta matança a Constantí coincideix, efectivament, amb la cronologia que ens situa el general Louis-Gabriel Suchet ocupant la vila (des del 3 de maig) i instal·lant-s'hi en una casa de camp per dirigir les primeres operacions de setge contra Tarragona.

La matança del 28 de juny de 1811, dia de l'assalt final en el qual els francesos aconseguen penetrar a la plaça de Tarragona i ocupar-la, donant inici a un saqueig dramàtic, es va cobrar la vida d'un important nombre de constantinencs. El rector en deixà testimoni escrit en una nota al marge del llibre d'òbits:

Fig. 2. Entrada dels francesos a Tarragona, a Adolfo Blanch i Joaquín Roca y Cornet (ed.): *Cataluña: historia de la guerra de la independencia en el antiguo principado*. Impr. y Libr. Politécnica de Tomás Gorchs, Barcelona 1861. Cedit per la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona.

“Dia vint y vuit de juny del any mil vuit cents y onse, entraren los francesos a Tarragona, matant a innumerables paysans y entre ells, segons se ha pogut avi[ig]uar, als que se segueixen de Constantí: Vicens Adsarías, mestre de cases, marit de Franca. Martorell y Mosté, fill de altre Vicens Adsarias y de Theresa Moragues, cònjuges difunts de esta vila; Pau Roig, marit de Theresa Mir, fill de Jph. Llorens, mestre de cases, marit de Francisca Pastó, fill de Joan Llorens, vivint y de Theresa Garriga, difunta, cònjuges que foren de esta vila; Jacintho Colom, marit de Josepha Monserrat; Jph. Colom, son fill; Pau Grau, de edat de 40 anys; Pau Farran; Feliu Soler; Joan Torrents; Joan Gavaldà; Joan Rosselló; Joan Madolell, Feliu Madolell; Joseph Roig, de edat 40 anys, marit en primeras núpcias de Antònia Gavaldà, y en segonas de Maria Martorell, fill de Franco. Roig, pones, y de Franca., cònjuges difunts de esta vila; Agustí Rebadà, marit de Maria Agna Madolell, de esta vila, fill de Joan Rebadà y de Theresa Cendrós, cònjuges difunts del Morell; Agustí Rebadà, fadrí, de diset anys, fill de altre Agustí Rebadà y de Mariagna Madolell, cònjuges de // Constantí; Jph. Llorens, mestre de cases, marit de Franca. Pastó, fill de Joan Llorens y de Theresa Garriga, cònjuges; Joan Gavaldà, marit de Rosa Gavaldà y Catà, fill de Franch. Gavaldà y de Maria Russelló; Ignasi Vallès, viudo de Franca. Folch, fill legítim y natural de Jph. Vallès y de Thecla Pastó, cònj.

Fig. 3. Entrada dels francesos a Tarragona i precipitada fugida dels habitants d'aquesta ciutat, a Adolfo Blanch i Joaquín Roca y Cornet (ed.): *Cataluña: historia de la guerra de la independencia en el antiguo principado*. Impr. y Libr. Politécnica de Tomás Gorchs, Barcelona 1861. Cedit per la Biblioteca Hemeroteca Municipal de Tarragona.

difunts, Maria Martorell y Coll, muller de Jph. Martorell, filla emperò de Jph. Coll, cònj. tots de Constantí, fugint dels francesos morí acerca la vinya de Seguí de Tarragona, tindria uns 52 anys”.

A Constantí, també hi va haver víctimes. Resseguint les partides d'òbit es poden anar veient com degotaven. L'1 d'agost de 1811, moria Josepa Moragues Galvada, vidua de Francesc Canyelles, *“de resultas de un tret que li tirà una sentinella francesa, perquè després de haver-li cridat quien víf, no respongué”*. Sens dubte una víctima “col·lateral”, morta més per accident que per la dinàmica bèl·lica d'un combat viu, però víctima igualment de la situació militar que vivia el país. El 2 d'agost, el que moria era un pagès de 47 anys, Pere Dalmau Roig, *“de resultas de les feridas que rebé en Tarragona quan entraren los francesos...”*, i quinze dies després, Narcís Monné, altre pagès de 46 anys, també *“de resultas de las feridas que rebé en Tarragona...”*. Si el dia de l'assalt final fou el 28 de juny, llavors hem de convenir que Dalmau i Monné agonitzaren mes i mes i mig, respectivament. Amb el decurs del temps, i els testimonis de la gent, el rector anà completant la col·lecció de feligresos difunts aquells dies de tant desori. L'1 de juliol de 1816 podia anotar el traspàs de Teresa Rivelt, vidua de Josep Cases, pagès de Salomó, habitant a Constantí, *“al qual mataren los gavatgs quan entraren en Tarragona dia vint y vuit de juny de mil vuit cents y onse”*.

Al Mas de Barberà, depenent de la parròquia de Constantí, també s'hi va perpetrar una cruel matança, a mitjan setembre següent. Els francesos occiren Maria Rebutós, esposa de Jaume Fortuny, Maria Monné Mercader, una joveneta de 13 anys, i Magdalena, fillastre del matrimoni. El pare, Jaume Fortuny, havia mort el 18 de juny anterior, i l'oncle Rafel Monné Brosa, jovencell de 23 anys, no tardaria en fer-ho a Centelles, el 25 de novembre. Tota aquesta família va morir a mans dels napoleònics.

DESGAVELL DEMOGRÀFIC

La població de Constantí abans de la guerra

Disposem de quatre fonts per fixar la població de Constantí al tombar del segle XIX, segons fem constar en el següent quadre:

	Any	Font	Estimació poblacional
1	1787	Cens de Floridablanca	2.194
2	1795	Fons documental de Miquelets de l'Arxiu Històric de Tarragona	2.196
3	1804-05	Estat parroquial	2.072
4	1801-05	Taxa de Natalitat del 45‰	2.475
	Mitjana.....		2.234

Fonts: *El Cens del Comte de Floridablanca...*, I, p. 504, 476, 503 i 502; AHT, *Fons Municipal de Tarragona*, sèrie Miquelets i Milícies Urbanes (1795-1818), núm. 5; SABATÉ. “L'Església de Tarragona...”, p. 373.

Constantí va pasar dels quasi 2.200 habitants als 2.475 en poc menys de vint anys (1787-1805). La dada del recomptes de Miquelets és clarament deficitària, típica d'una font fiscal o militar. També ho és la de l'Estat parroquial de 1805, basat en compliments pasquals probablement incomplets. La dada més fiable de totes és, al nostre parer, la que indica el càlcul de la taxa de natalitat del 45 x 1.000. Aquesta taxa vé a ser una aproximació fidel a tenor del ritme de naixements (localitzats en base als baptismes), i respon a l'eqüació: Població = Mitjana del nombre de naixements (baptismes) / taxa de natalitat (TN). Fixem la TN en un 45 x 1.000, d'acord amb càlculs fets en base a compliments pasquals coetanis. El recompte exhaustiu del nombre de baptismes i d'òbits de quaranta parròquies del Camp de Tarragona, ha estat la base d'un treball que ha aparegut publicat recentment, i al qual farem constant referència.

Indicadors demogràfics de crisi

El recompte corresponent a la parròquia de Constantí, ens proporciona la base de dades que necessitem per tal d'extreure'n els càlculs que ens projectin l'evolució demogràfica constantinenca al llarg del primer vicenni del segle XIX. A la següent taula, disposem: 1) any, 2) nombre de baptismes, 3) nombre de matrimonis, 4) nombre d'òbits, 5) creixements vegetatiu (resultat de restar baptismes d'òbits), 6) parts múltiples, 7) fills de pares incògnits, 8) cossos (enterraments d'adults), 9) albats (enterrament de menors no combregants que no havien fet la Primera Comunió) i 10) percentatge dels albats.

CONSTANTÍ	*	=	+	Creixement Vegetatiu	Parts Múltiples	Fills incògnits	+ Cossos albats %(Alb.)		
1801	112	21	127	-15	0	2	50	77	60'62
1802	106	21	194	-88	2	2	79	115	59'27
1803	91	39	77	+14	0	0	40	37	48'05
1804	141	37	75	+66	0	1	27	48	64
1805	107	19	77	+40	0	1	34	43	55'84
1806	110	29	110	0	0	1	53	57	51'81
1807	130	33	69	+61	0	1	21	48	69'56
1808	116	20	93	+23	0	1	27	66	70'96
1809	88	32	539	-451	0	1	276	263	48'79
1810	137	40	95	+42	0	5	44	51	53'68
1811	69	25	140	-71	0	2	65	75	53'57
1812	46	30	126	-80	0	1	71	55	43'65
1813	93	26	78	+15	1	0	28	50	64'10
1814	123	44	53	+70	0	1	23	30	56'60

CONSTANTÍ	*	=	+	Creixement Vegetatiu	Parts Múltiples	Fills incògnits	+ Cossos albatos %(Alb.)		
1815	104	31	42	+62	0	0	17	25	59'52
1816	99	31	39	+60	0	0	14	25	64'10
1817	108	26	29	+79	0	2	12	17	58'62
1818	85	18	54	+31	0	0	15	39	72'22
1819	111	27	84	+27	0	1	20	60	71'42
1820	108	16	62	+46	1	1	16	46	74'11
TOTALS	2.084	565	2.163	-79	4 0'19%	23 1'10%	936	1.227	56'72
Totals (1801-1805)	557	137	550	+7	2 0'35%	6 1'07%	230	320	58'18
Totals (1808-1814)	672	217	1.124	-452	1 0'14%	11 1'63%	534	590	52'49

Font: AHA, *Constantí*, Baptismes (1789-1825), caps 20, núm. 192; Matrimonis (1771-1844), capsa 23, núm. 200, i Òbits (1771-1831), caps 25, núm. 206 (GÜELL. *La crisi...*, p. 61).

Amb un ràpid cop d'ull al quadre veiem desseguida que hi ha tres períodes de regressió poblacional, o de creixement vegetatiu negatiu, que són els dos primers anys 1801-02, el 1809 i el bienni 1811-1812, anyades que presenten les xifres més altes de mortalitat. Tots tres corresponen a sengles èpoques de crisi, epidèmiques les de 1801-02 i 1809, militar la de 1811 i de subsistències la de 1812.

La crisi demogràfica del primer lustre fou de "*calenturas gástricas y verminosas...*", almenys al Baix Penedès, i presentava un quadre d'inflamacions, pleuresia (embassament a la pleura, tòrax), febre, deliri, convulsions, defalliments, vòmits, hemorràgies i verminosos (cucs a l'intestí). Va tenir certa incidència a l'Urgell, Alt Camp, Conca de Barberà i Tarragonès, sobretot a l'Aleixar, Bràfim, Puigdelfí, La Riba, Vespeïlla de Gaià, Vilafortuny i Vila-seca, poblacions que aquest primer lustre presenten un creixement vegetatiu negatiu per causa de l'alta mortalitat del període. El creixement vegetatiu [= CV] de Constantí aquests primers cinc anys del segle XIX no és negatiu, però sí exigü, només +7, quan hagués pogut ser set o vuit vegades més gran... Sens dubte la tarja de visita a la vila de la malaltia.

L'epidèmia de febres tifoïdes de 1809 va ser molt pitjor. Les xifres generals de mortandat són esgarrifoses, i depassen les de la crisi militar. A diferència de l'anterior brot epidèmic la seva aparició estava directament vinculada a l'estat de guerra latent al país, ja que el tifus era endèmic als exèrcits de l'època, la constant mobilitat dels quals contribuïa a expandir-lo exponencialment per tot arreu. La simptomatologia era similar: decaïment, pal·lidesa, calfreds, nàusees i vòmits, inapetència, mal de cap, decoloració de la llengua, deliris, convulsions, etc. Gairebé totes les poblacions la van patir de valent, però on va resultar més virulenta, a tenor dels creixements vegetatius d'aquell any de 1809, fou a: Bràfim (-223), Cambrils (-156), El Catllar (-140), Reus (-1.314), La Selva del Camp (-213), Tarragona (-1.543), Torredembarra (-223), Vallmoll (-188), Valls (-757), Vila-

bella (-115), Vilalonga (-124), Vila-rodona (-103) i Vila-seca (-350). La mitjana del CV de quaranta parròquies del Camp de Tarragona durant el vicenni 1801-1820 és de +10.201, però si el limitem a la mitjana de l'any 1809, en aquestes mateixes quaranta parròquies, decau fins el -6.716... Els efectes d'aquesta epidèmia a Constantí foren brutals. En un sol any, van morir 539 persones, ben bé una quarta part dels decessos dels primers vint anys, resultant un decreixement vegetatiu del -451, el més negatiu del Camp de Tarragona, només per darrera de les urbs tarragonina i reusenca, quatre vegades més grans.

La crisi de 1811 fou exclusivament bèl·lica, i es va deure, com ja hem dit, al setge del general Louis Gabriel Suchet sobre Tarragona (maig-juliol), en el qual hi van prendre part manta constantinencs. La vila va perdre 140 conveïns aquell any, fou el tercer any amb més decessos del vicenni, i el CV fou de -71.

Finalment, la de 1812, va ser una crisi de subsistències produïda per la fam i la misèria que aquell estat de guerra escampà per tot el país: collites destruïdes, pobles cremats i saquejats, brutal expoliació fiscal, bloqueig naval britànic, absència de mà d'obra, etc. A la taula anterior podem veure que va ser l'anyada amb menor nombre de baptismes del vicenni (46). Si fem un cop d'ull a la taula de creixements vegetatius del trienni 1811-1813, a les quaranta parròquies del Camp de Tarragona, trobem moltes xifres negatives, senyal que la crisi es va deixar sentit, sobretot al Catllar (-97), Puiginyós (-54), Vilabella (-109) i Vila-rodona (-84). Com és que les grans localitats van organitzar prestacions assistencials per als indigents o eren plaça d'armes, no ho van patir tant. Constantí és la localitat amb el CV negatiu més alt de totes les quaranta parròquies analitzades, amb un -136. En tres anys (de 1811 a 1813), d'una vila d'uns 2.200 habitants, en van desaparèixer uns 350 de cop.

L'índex de parts múltiples és molt baix, ja que no arriba al 0'2%, i és més baix encara en el període bèl·lic (0'14%). Tinguem en compte mitjanes d'exemple, com les de Cabra, 0'7% o les que el professor V. GUAL va calcular a la Conca de Barberà, 0'8%.

Pel que fa a la taxa de fills de pares incògnits, a Constantí coincideix amb la mitjana general de les quaranta parròquies analitzades del Camp de Tarragona, 1'1%, però resulta significatiu que durant el període bèl·lic, aquesta taxa pugi fins a l'1'63%. L'estat de guerra va comportar, a més de la brutalitat de la tropa en els saqueigs, major violència domèstica, més moviment de refugiats, la mobilització masculina, i per tant, menys capacitat de vetllar per a les dones de la família.

Un tercer indicador de crisi demogràfica és el que ens proporciona el nombre d'albats. En temps normals, de pau social, els albats (difunts menors, que no han fet la Primera Comunió) solen ser la meitat dels òbits d'una parròquia, però en temps de crisi, al créixer el nombre de morts adults, decau el d'albats. Així, a Constantí, la mitjana d'albats del vicenni 1801-1820 és de 56'72%, i el corresponent al període de la guerra del Francès (1808-1813) cau quatre punts: 52'49%.

L'EVOLUCIÓ POBLACIONAL DEL VICENNI 1801-1820

Per copsar ràpidament l'evolució que va experimentar la població de Constantí, hem disposat en el següent quadre les mitjanes de baptismes, matrimonis i òbits de cada quinquenni entre 1801-1820, i l'estimació poblacional a partir de la taxa de natalitat del 45 per mil (Població = mitjana de baptismes / 45):

Període quinquenal	Mitjana de baptismes	Estimació poblacional	Mitjana de matrimonis	Mitjana d'òbits	Ràtio baptismes/matrimonis
1801-1805	111'4	2.475	27'4	110	4
1806-1810	116'4	2.586	30'8	181'2	3'7
1811-1815	87	1.933	31'2	87'8	2'7
1816-1820	102'2	2.271	23'6	53'6	4'3
[1801 / 1820]	104'2	2.315	28'25	108'15	3'6

El nombre d'habitants de la vila va passar d'uns 2.475 els primers anys del segle, a 2.271 una quinzena d'anys més tard. Els requadres en gris corresponen al període crític, o sigui, els anys de la guerra del Francès, amb epidèmia de febres tifoïdes (1809), setge napoleònic de Tarragona (1811) i fam (1812), i abasten el segon i tercer quinquennis. Es nota l'ensulada de naixements en el tercer quinquenni, quan passen de 116 a 87, i el notable augment de defuncions durant el segon quinquenni, quan la mitjana passa de 110 a 181, sens dubte per efecte de l'epidèmia de 1809. Observem, igualment el sensible augment de matrimonis durant els quinquennis de guerra (d'una mitjana de 27 passen a 30 i 31, per baixar passada la contesa a 23), degut segurament a la població refugiada a la vila a l'iniciar-se el conflicte armat. Aquesta població refugiada és la mateixa que fa pujar sensiblement la mitjana de baptismes de 111 a 116 del primer al segon quinquenni. A l'últim quinquenni (1816-1820) hi ha una estabilització de baptismes (el nombre dels quals recupera terreny encara que sense arribar a les cotes dels primers anys), i també una davallada del nombre de matrimonis, (que es queda en 23'6), però sobretot del d'òbits, que se situa a menys de la meitat dels que tenia al començar el període (53'6 de 110). Les estimacions de població absoluta refermen aquests indicatius: l'estimació del segon quinquenni mostra la xifra més alta de població dels vint anys, per l'efecte dels refugiats, però decau a la xifra més baixa en el següent quinquenni, per causa, sens dubte dels efectes del tifus i la guerra.

LA INTENSITAT DE LA CRISI DE MORTALITAT ADULTA

Existeix una fórmula per mesurar aritmèticament l'abast d'una crisi demogràfica, es tracta de la Intensitat de la crisi de mortalitat adulta [= ICMA], un càlcul ideat pel demògraf francès Dûpaquier, que en la seva aplicació historiogràfica a Catalunya fou degudament modificat pel professor Valentí Gual, que l'ha assajat en set parròquies de la Conca per als segles XVI i XVII, establint així les bases del càlcul.

El càlcul

El sistema per calcular la ICMA és força complex. S'empra per a un sol any, un any que destaquí per l'extraordinari nombre de defuncions que tingui, i implica els anys anteriors i posteriors, de manera que el nombre en sí, no és, d'entrada, indicatiu d'una major o menor intensitat de crisi envers un altre any.

La fórmula aritmética és:

$$I = D - M / DS$$

Primer es trien els set anys anteriors i els set posteriors a l'any escollit per fer el càlcul, i es marginen les quatre xifres de defuncions (només dels cossos, no dels albat, recordem que estem treballant sobre mortalitat adulta) més extremades (la més alta i la més baixa de les anteriors, i la més alta i la més baixa de les posteriors), quedant-ne deu (cinc per banda). Seguidament, es resta el nombre de defuncions de cada any de la mitjana de defuncions d'aquests deu anys restants, i es divideixen per la desviació estàndard dels decessos de cada any respecte de la mitjana.

Calculem les ICMA de Constantí de 1809, 1811 i 1812, les anyades més destacades en nombre de defuncions. Identifiquem els components de la fórmula: $I = D - M / DS$, segons el quadre adjunt:

$$\begin{aligned} D &= 276 \\ M &= 35'8 \\ DS &= 10'55 \end{aligned}$$

CONSTANTÍ		†	DS	
			x	x2
1802		79		
1803		40	4'2	17'64
1804		27	-8'8	-17'60
1805		34	-1'8	-3'60
1806		53	17'2	295'84
1807		21		
1808	181	27	-8'8	-17'60
1809		276		
1810		44	8'2	67'24
1811		65	29'2	852'64
1812		71		
1813		28	-7'8	-15'60
1814		23	-12'8	-25'60
1815		17	-18'8	-37'60
1816	177	14		
		358 =	35'8	1.115'76

$$L'Arrel Quadrada d'111'576 = 10'55 = DS$$

Així doncs:

$$I = 276 - 35'8 / 10'55 = 22'76$$

Seguint el mateix sistema, els càlculs de la ICMA corresponents a 1811 i 1812 són, tots dos, 3'1.

La I de CMA

Per tal de calibrar la magnitud de la ICMA s'hi aplica una gradació: 1-2, crisi menor, 2-4, crisi mitjana, 4-8, crisi forta, 8-16, crisi important, 16-32, gran crisi, i més de 32 catàstrofe.

Ara ja estem en situació de valorar les crisis demogràfiques dels anys 1809 (22'76), 1811 i 1812 (3'1). La primera, la crisi epidèmica de febres tifoïdes, fou per a la població de Constantí una "gran crisi", a deu punts de ser catalogada com catàstrofica. En canvi, les de 1811 i 1812 es poden considerar "crisis mitjanes".

Si ho contrastem amb el quadre d'ICMA de l'estudi de les quaranta parròquies del Camp de Tarragona, veiem que només hi ha cinc poblacions amb uns índex per damunt del 22'76 (l'Argilaga -23'17-, la Selva del Camp -27'9-, Vilabella -34'5-, Tarragona -47'5- i Vallmoll -56'3-). Podem concloure que si bé els estralls bèl·lics i la fam van ser relativament moderades, en canvi, l'epidèmia de tifus va tenir un fort impacte, un dels més forts del Camp de Tarragona.

BIBLIOGRAFIA

- Biografies de Tarragona. Volum II.* Coord. Manel Güell i Salvador-J. Rovira i Gómez. Benicarló: Onada, 2011.
- CANALES GILI, ESTEBAN (a c.d.). "Una visió més real de la Guerra del Francès. La història de Bràfim d'en Bosch i Cardellach". *Recerques*, 21 (1990 = Homenatge a Pierre Vilar, II) 7-49.
- DUCH PLANA, MONTSERRAT; ANNA M. GINÉ FURNÉ. *Constantí*. Valls: Cossetània Edicions, 2001 (La Creu de Terme; 11).
- El Cens del Comte de Floridablanca. 1787 (Part de Catalunya)*. Intr., ed. i índex per Josep Iglésies. II. Barcelona: Fundació Salvador Vives Casajuana, 1969.
- GUAL I VILÀ, VALENTÍ. *Vida i mort a la Conca de Barberà a l'edat moderna (Rocafort de Queralt s. XVI-XVIII)*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Diputació, 1988.
- GUAL VILÀ, VALENTÍ. *La família moderna a la Conca de Barberà*. Tarragona: Institut d'Estudis Tarraconenses Ramon Berenguer IV. Diputació, 1993.
- GUAL VILÀ, VALENTÍ. "Les crisis de mortalitat adulta a la Conca de Barberà. Cronologia, intensitat i abast geogràfic". *Quaderns de Vilaniu*, Valls, 24 (1993) 54-64.
- GÜELL, MANEL. "L'índex d'ocultació militar al Camp de Tarragona en la Guerra Gran (1798)". *A Carn!* [En línia], Gener de 2008, núm. 6, p. 11-14. Disponible a: <www.acarn.cat>.
- GÜELL, MANEL. *La crisi de la Guerra del Francès (1808-1814) al Camp de Tarragona*. Tarragona: Cercle d'Estudis Històrics i Socials Guillem Oliver del Camp de Tarragona, 2011.
- RECASENS COMES, JOSÉ M^è. *La revolución y guerra de la Independencia en la ciudad de Tarragona*. Tarragona: Real Sociedad Arqueológica Tarraconense, 1965.
- RECASENS COMES, JOSÉ M^è. "La epidemia de fiebre tifoidea del año 1809 en Tarragona". *Revista Técnica de la Propiedad Urbana*, Cámara Oficial de la Propiedad Urbana de la Provincia de Tarragona, 22 (juliol-desembre de 1971) 61-69.

SABATÉ I BOSCH, JOSEP M. "L'Església de Tarragona en la postguerra del Francès mitjançant l'estudi dels 'Estats de parròquia': pontificat de Mon y Velarde (Demografia)". en: *Segon Congrés Recerques. "Enfrontaments civils: postguerres i reconstruccions"*. Lleida, 10-12 d'abril 2002. Lleida: Recerques / Universitat / Pagès editors, 2002, I, 367-381.

SANTESMASES I OLLÉ, JOSEP. *El segle XIX a Vila-rodona*. Valls: Institut d'Estudis Vallencs, 1984 (Estudis Comarcals; 2).

Tarragona a la Guerra del Francès. Tarragona: Conselleria de Patrimoni / Arxiu Històric de la Ciutat de Tarragona (Quaderns de l'Arxiu; 6).

TEIXIDÓ I MONTALÀ, JAUME. *Població, societat i economia a la vila de Cabra del Camp al segle XVIII*. Valls: Consell Comarcal de l'Alt Camp, 1997.

ANNEX

Víctimes constantinenques l'any 1811, de pressumpta mort violenta a mans de soldats francesos:

	NOM I COGNOMS	EDAT, CONDICIÓN I ESTATUS	MORT
1	Vicens Adsarias Moragues	Mestre de cases. Era marit de Francesca Martorell Mestre, i fill de Vicenç i Teresa	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
2	Josep Casas	Pagès de Salomó, habitant a Constantí. Marit de Teresa Rivelt	"al qual mataren los gavatgs quan entraren en Tarragona dia vint y vuit de juny de mil vuit cents y onse"
3	Maria Coll	D'uns 52 anys. Era muller de Josep Martorell, i filla de Josep Coll	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona, "fugint dels francesos morí acerca la vinya de Seguí de Tarragona..."
4	Jacint Colom	Marit de Josepa Monserrat	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
5	Josep Colom Monserrat	Fill dels anteriors	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
6	Pere Dalmau Roig	Pagès de 47 anys	El 2 d'agost de 1811, "de resultas de les feridas que rebé en Tarragona quan entraren los francesos..."
7	Pau Ferran		El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
8	Joan Gavalrà		El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona

	NOM I COGNOMS	EDAT, CONDICIÓ I ESTATUS	MORT
9	Joan Gavalrà Russelló	Marit de Rosa Catà. Era fill de Francesc i Maria	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
10	Pau Grau	De 40 anys	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
11	Josep Llorens Garriga	Mestre de cases. Era marit de Fran-cisca Pastó. Fill de Joan i Teresa	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
12	Feliu Madolell		El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
13	Joan Madolell		El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
14	Narcís Monné	Pagès de 46 anys	El 17 d'agost de 1811, "de resultas de las feridas que rebé en Tarragona..."
15	Maria Moragues Gavalrà	Vidua de Francesc Canyelles	Morí l'1 d'agost de 1811, "de resultas de un tret que li tirà una sentinella francesa, perquè després de haver-li cridat quien víf, no respongué"
16	Agustí Rebadà Cendrós	Marit de Maria Agna Madolell, i fill de Joan i Teresa, del Morell	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
17	Agustí Rebadà Madolell	De 17 anys. Era fill dels anteriors	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
18	Josep Roig	De 40 anys. Era marit en primers noces d'Antònia Gavalrà, i en segones de Maria Martorell. Fill de Francisco i Francesca	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
19	Pau Roig	Marit de Teresa Mir	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
20	Joan Rosselló		El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
21	Feliu Soler		El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
22	Joan Torrents		El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona
23	Ignasi Vallès Pastó	Vidu de Francesca Folch. Era fill de Josep i Tecla	El 28 de juny de 1811, en l'assalt final de Tarragona

